

सुकक्ष आङ्गिरसः । इन्द्रः, ३४ इन्द्र - ऋभवश्च । गायत्री ।

उद्धेदुभि श्रुतामघं वृषभं नर्यापसम् । अस्तारमेषि सूर्य ॥ ८.०९३.०१

सूर्य । श्रुतामघम्- देयत्वेन प्रसिद्धधनम् । वृषभम्- वर्षकम् । नर्यापसम्- नरहितकर्माणम् ।

अस्तारम्- उदारम् । अभि- आभिमुख्येन । उत् एषि- उद्गतोसि ॥१॥

नव यो नवतिं पुरो बिभेद बाह्वोजसा । अहिं च वृत्रहावधीत् ॥ ८.०९३.०२

बाह्वोजसा- भुजबलेन । यः । नव नवतिं पुरः- प्रभूतबन्धनानि । बिभेद- अभिनत् । अहिम्-

सर्पमिवाप्रज्ञाख्यबिलस्थं दुःसंस्कारम् । वृत्रहा- आवरणबाधकः सन् । अवधीत्- अनाशयत् ॥२॥

स न इन्द्रः शिवः सखाश्वावद्रोमद्यवमत् । उरुधारेव दोहते ॥ ८.०९३.०३

सः- असौ । इन्द्रः । नः- अस्मभ्यम् । शिवः- मङ्गलः । सखा- मित्रम् । अश्वावत्- तुरगवत् प्राणवत् । गोमत्- धेनुमत् चिद्रश्मियुक्तम् । यवमत्- धान्ययुक्तं धनम् । उरुधारेव । दोहते- दोग्धि ॥३॥

यद्य कच्च वृत्रहन्नुदगा अभि सूर्य । सर्वं तदिन्द्र ते वशे ॥ ८.०९३.०४

अद्य । यत् कच्च- यत्किञ्चित् । अभि- आभिमुख्येन । सूर्य । वृत्रहन्- आवरणबाधक । उदगाः- उद्गतोसि । तत् । सर्वम् । इन्द्र । ते- तव । वशे भवति ॥४॥

यद्वा प्रवृद्ध सत्पते न मर इति मन्यसे । उतो तत्सत्यमित्तव ॥ ८.०९३.०५

प्रवृद्ध । सत्पते- सतां पालक । यत्- यदि । न । मरै- म्रिये । इति । मन्यसे- चिन्तयसि । तर्हि ।

तत् । तव- त्वच्चिन्तनम् । सत्यं भवतु । अहममृतो भवामीति भावः ॥५॥

ये सोमांसः परावति ये अर्वावति सुन्विरे । सर्वास्ताँ इन्द्र गच्छसि ॥ ८.०९३.०६

ये । सोमासः- रसाः । परावति- दूरे । अर्वावति- अन्तिके । सुन्विरे- निष्पन्नाः । सर्वान् । तान् ।  
इन्द्र । गच्छसि ॥६॥

तमिन्द्रं वाजयामसि महे वृत्राय हन्तवे । स वृषा वृषभो भुवत् ॥ ८.०९३.०७

तम्- अमुम् । इन्द्रम् । महे- महते । वृत्राय हन्तवे- आवरणबाधनाय । वाजयामसि- बलिनं कुर्मः ।

सः- असौ । वृषा । वृषभः- वर्षकः । भुवत्- भवतु ॥७॥

इन्द्रः स दामने कृत ओजिष्ठः स मदे हितः । द्युम्नी श्लोकी स सोम्यः ॥ ८.०९३.०८

इन्द्रः- परमेश्वरः । सः- असौ । दामने- हृदयगतप्रेमपाशे । कृतः- बद्धः । ओजिष्ठः- बलिष्ठः । सः ।

मदे- हर्षे । हितः- हितकरः । द्युम्नी- दीप्तः । श्लोकी- मन्त्रस्तुतः । सोम्यः- रसानुभवकरः ॥८॥

गिरा वज्रो न सम्भृतः सबलो अनपच्युतः । ववक्ष ऋष्यो अस्तृतः ॥ ८.०९३.०९

गिरा- मन्त्रेण । वज्रः । न- इव । सम्भृतः- तीक्ष्णीकृतः । सबलः- बली । अनपच्युतः-

च्युतिरहितः । ऋष्वः- महात्मा । अस्तृतः- अहिंस्यः । ववक्षे- वोढुमिच्छति ॥९॥

दुर्गे चिन्नः सुगं कृधि गृणान इन्द्र गिर्वणः । त्वं च मघवन्वशः ॥ ८.०९३.१०

गिर्वणः- गीर्भिः सम्भजनीय । इन्द्र । मघवन्- सम्पद्वन् । दुर्गे- दुर्गमने पथि । नः । सुगम्- सुखेन

गन्तव्यान् । कृधि- कुरु । त्वम् । च । वशः- अस्मान् कामयेथाः ॥१०॥

यस्य ते नू चिदादिशं न मिनन्ति स्वराज्यम् । न देवो नाधिगुर्जनः ॥ ८.०९३.११

यस्य । ते- तव । आदिशम्- आदेशम् । स्वराज्यम्- आत्मप्रकाशयुक्तम् । न । मिनन्ति- हिंसन्ति ।

देवः- देवकामः । अधिगुः- कुत्सितगतिरहित इति वैदिकपदानुक्रमकोशे । जनः । न मिनाति ॥११॥

अघा ते अप्रतिष्कृतं देवी शुष्मं सपर्यतः । उभे सुशिप्र रोदसी ॥ ८.०९३.१२

अघ- अथ । सुशिप्र- शोभनहनुयुक्त । ते- तव । अप्रतिष्कृतम्- अप्रतिस्तम्भनीयम् । शुष्मम्-

बलम् । देवी- देव्यौ । उभे । रोदसी- द्यावापृथिव्यौ । सपर्यतः- परिचरतः ॥१२॥

त्वमेतदधारयः कृष्णासु रोहिणीषु च। परुष्णीषु रुशत्पयः ॥ ८.०९३.१३

त्वम्। कृष्णासु- कृष्णवर्णासु। रोहिणीषु- रोहितवर्णासु। परुष्णीषु- धेनुषु चिद्रश्मिप्रतीकभूतासु।

रुशत्- ज्वलत्। पयः- ज्ञानप्रतीकक्षीरम्। एतत्- इदम्। आधारयः ॥१३॥

वि यदहेरधं त्विषो विश्वे देवासो अक्रमुः। विदन्मृगस्य ताँ अमः ॥ ८.०९३.१४

यत्- यदा। अहेः- सर्पवदप्रज्ञास्थदुःसंस्काराख्यरक्षसः। त्विषः- बलात्। विश्वे- सर्वे। देवासः-

दीप्तसंस्काराः। वि अक्रमुः- विविधं गच्छन्ति। तदा। मृगस्य अमः- मृगस्य दुःसंस्कारस्य बलम्।

तान्- अमून् दीप्तसत्संस्कारानपि। अविदत्- अविन्दत् ॥१४॥

आदु मे निवरो भुवद्वृत्रहादिष्ट पौंस्यम्। अजातशत्रुरस्तृतः ॥ ८.०९३.१५

आदु- अथ। अजातशत्रुः- अशत्रुः। अस्तृतः- अहिंस्यः। निवरः- आवरणनिवारकः। भुवत्-

अभवत्। वृत्रहा- आवरणबाधकः। मे- मदर्थम्। पौंस्यम्- वीर्यम्। आदिष्ट- आदिदेश ॥१५॥

श्रुतं वो वृत्रहन्तमं प्र शर्धं चर्षणीनाम्। आ शुषे राधसे महे ॥ ८.०९३.१६

श्रुतम्- श्रुतिश्रुतम्। वृत्रहन्तमम्- अतिशयेन वृत्रबाधकम्। चर्षणीनाम्- प्रजानाम्। शर्धं-

बलभूतम्। इन्द्रम्। वः- त्वाम्। महे- महत्यै। राधसे- संसिद्ध्यै। आ शुषे- उपासनं करोमि ॥१६॥

अया धिया च गव्यया पुरुणामन्युरुष्टुत। यत्सोमेसोम् आभवः ॥ ८.०९३.१७

अया- अनया। गव्यया- चिद्रश्मिकामया धिया। च। पुरुणामन्- बहुनामयुक्त। पुरुष्टुत- बहुभिः

स्तुत। सोमेसोमे। आभवः- अभूः ॥१७॥

बोधिन्मना इदस्तु नो वृत्रहा भूर्यासुतिः। शृणोतु शक्र आशिषम् ॥ ८.०९३.१८

बोधिन्मनाः- बोधयुक्तमनाः। बोधिचित्तो बोधिसत्त्वो वा। वृत्रहा- आवरणनाशकः। भूर्यासुतिः-

बहुरसनिष्पादनसम्पन्नः। शक्रः- शक्तिमानिन्द्रः। नः- अस्माकम्। आशिषम्- मङ्गलाशासनम्।

शृणोतु ॥१८॥

कया त्वं न ऊत्याभि प्र मन्दसे वृषन्। कया स्तोतृभ्य आ भर॥ ८.०९३.१९

कया- कीदृश्या । त्वम् । नः- अस्मान् । ऊत्या- रक्षया । अभि- आभिमुख्येन । प्र- प्रकर्षेण ।

मन्दसे- मादयसि । कया- कीदृश्या । स्तोतृभ्यः । आ भर- आहरसि ॥१९॥

कस्य वृषा सुते सचा नियुत्वान्वृषभो रणत्। वृत्रहा सोमपीतये॥ ८.०९३.२०

कस्य । सुते- निष्पन्ने रसे । नियुत्वान्- प्राणाश्वसम्पन्नः । वृषा । वृषभः- वर्षकः । सचा- सङ्गतः ।

वृत्रहा- आवरणबाधकः । सोमपीतये- रसानुभूतये । रणत्- रमते ॥२०॥

अभी षु णस्त्वं रयिं मन्दसानः सहस्रिणम्। प्रयन्ता बोधि दाशुषे॥ ८.०९३.२१

नः- अस्मभ्यम् । सहस्रिणम्- प्रभूताम् । रयिम्- दानयोग्यसम्पदम् । मन्दसानः- तुष्टः । अभि-

आभिमुख्येन । सु- सुष्ठु । त्वम् । प्रयन्ता- नियन्ता सन् । दाशुषे- दात्रे । बोधि- बुद्धयस्व ॥२१॥

पत्नीवन्तः सुता इम उशन्तो यन्ति वीतये। अपां जग्मिर्निचुम्पुणः॥ ८.०९३.२२

पत्नीवन्तः- पालयित्रीभिरद्भिर्मूलशक्तिधाराभिः सहिताः । सुताः- निष्पन्नाः । इमे- एते । उशन्तः-

कामयमानाः । वीतये- अनुभूतये । यन्ति- सरन्ति । अपाम्- उदकानां मूलशक्तिधाराणाम् ।

जग्मिः- अभिगन्ता । निचुम्पुणः- भक्षकप्रीणयिता सोमः सुतः ॥२२॥

इष्टा होत्रा असृक्षतेन्द्र वृधासौ अध्वरे। अच्छावभृथमोजसा॥ ८.०९३.२३

अध्वरे- यज्ञे । इन्द्रम् । वृधासः- वर्धकाः । इष्टाः- सदेषणायुक्ताः । होत्राः- शोभनवाग्युक्ताः ।

ओजसा- बलेन । अवभृथम्- भरणशीलं कर्म । अच्छ- अभिलक्ष्य । असृक्षत- उपासनार्थं

कल्पयन्ति ॥२३॥

इह त्या सधमाद्या हरी हिरण्यकेश्या। वोळ्हामभि प्रयो हितम्॥ ८.०९३.२४

इह- अत्र । त्या- तौ । सधमाद्या- सहमादकौ । हिरण्यकेश्या- ज्वलत्केशौ । हरी- प्राणतुरगौ ।

हितम्- निहितं स्थापितम् । प्रयः- हव्यम् । अभि- अभिलक्ष्य । वोळ्हाम्- वहताम् ॥२४॥

तुभ्यं सोमाः सुता इमे स्तीर्णं बर्हिर्विभावसो।स्तोतुभ्य इन्द्रमा वह ॥ ८.०९३.२५

तुभ्यम्- ते । सोमाः- रसाः । इमे । सुताः- निष्पन्नाः । विभावसो- दीप्तिधन । बर्हिः- दर्भासनम् ।

स्तीर्णं- कल्पितम् । स्तोतुभ्यः । इन्द्रम् । आ वह- प्रापय ॥१५ ॥

आ ते दक्षं वि रोचना दधद्रत्ना वि दाशुषे।स्तोतुभ्य इन्द्रमर्चत ॥ ८.०९३.२६

दाशुषे- दात्रे । ते- तुभ्यम् । रोचना- दीप्तानि । रत्ना- रत्नानि । दक्षम्- बलम् । वि- विशेषेण ।

दधत्- इन्द्रो यच्छतु । स्तोतुभ्यः । इन्द्रम् । अर्चत- पूजयत ॥१६ ॥

आ ते दधामीन्द्रियमुक्था विश्वा शतक्रतो।स्तोतुभ्य इन्द्र मृळय ॥ ८.०९३.२७

शतक्रतो- बहुप्रज्ञ । ते- तुभ्यम् । विश्वा- सर्वान् । उक्था- मन्त्रान् । आ दधामि- समर्पयामि ।

स्तोतुभ्यः । इन्द्रियम्- परमैश्वर्यम् । ददामि । इन्द्र । मृळय- आनन्दय ॥२७ ॥

भद्रम्भद्रं न आ भरेषमूर्जं शतक्रतो।यदिन्द्र मृळयासि नः ॥ ८.०९३.२८

शतक्रतो- अनन्तप्रज्ञ । इन्द्र । यत्- यदा । नः- अस्मान् । मृळयासि- आनन्दयसि । तदा । नः-

अस्मभ्यम् । भद्रंभद्रम्- कल्याणम् । इषम्- सद्देशणाम् । ऊर्जं- प्राणं बलम् । नः- अस्मभ्यम् । आ

भर- आहर ॥२८ ॥

स नो विश्वान्या भर सुवितानि शतक्रतो।यदिन्द्र मृळयासि नः ॥ ८.०९३.२९

यदिन्द्र मृळयासि नः । शतक्रतो । स त्वम् । नः- अस्मभ्यम् । विश्वानि- सर्वाणि । सुवितानि-

सुखानि । आ भर- आहर ॥२९ ॥

त्वामिद्वृत्रहन्तम सुतावन्तो हवामहे।यदिन्द्र मृळयासि नः ॥ ८.०९३.३०

वृत्रहन्तम- अतिशयेनावरणबाधक । त्वाम् । इत्- एव । सुतावन्तः- रसनिष्पादकाः । हवामहे-

आह्वयामः ॥३० ॥

उप नो हरिभिः सुतं याहि मदानां पते।उप नो हरिभिः सुतम् ॥ ८.०९३.३१

मदानाम्- रसानाम् । पते- पालक । नः- अस्माकम् । सुतम्- निष्पन्नं रसम् । हरिभिः- प्राणाश्वैः ।  
उप याहि- आगच्छ ॥३१॥

द्विता यो वृत्रहन्तमो विद इन्द्रः शतक्रतुः । उप नो हरिभिः सुतम् ॥ ८.०९३.३२  
शतक्रतुः- बहुप्रज्ञः । इन्द्रः । वृत्रहन्तमः- अतिशयेनावरणबाधकः । द्विता- द्विधा  
अभ्युदयनिःश्रेयसात्मकः । विदे- ज्ञायते ॥३२॥

त्वं हि वृत्रहन्नेषां पाता सोमानामसि । उप नो हरिभिः सुतम् ॥ ८.०९३.३३  
वृत्रहन्- आवरणनाशक । त्वम् । हि- खलु । एषाम्- एतेषाम् । सोमानाम्- रसानाम् । पाता-  
अनुभावुकः । असि- भवसि ॥३३॥

इन्द्र इषे ददातु न ऋभुक्षणमृभुं रयिम् । वाजी ददातु वाजिनम् ॥ ८.०९३.३४  
इन्द्रः । इषे- सदेषणायै । नः- अस्मभ्यम् । ऋभुक्षणम् ऋभुम्- उरुभासमानं चित्किरणम् । रयिम्-  
दानयोग्यधनम् । ददातु- यच्छतु । वाजी- सद्गतिमान् । वाजिनम्- प्राणतुरगम् । ददातु-  
यच्छतु ॥३४॥